

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 40.

У НОВОМ САДУ 2. ОКТОБРА 1886.

ГОД. II.

*

*

*

Остави ме, остави ме, мене света мори туга,
У тој тузи ја се молим и за друга и недруга.

У праштању, у милости моја душа сад ужива,
Моје срце раздрагано најмилије синове снива:

Порабоћен дух човечји отрг'о се разних чуда,
Нестало је ружних страсти и сурових предрасуда.

Хармонично и спокојно, као шумор у самоћи,
Живот тече своје крају у пределе тавне ноћи.

Храм љубави и чистоће високо се небу диже,
И у њему сваки обред девичанством светим дише —
12. Септембра 1886. г.

А народи загрљени удружене химне плету,
Они химном братство славе и слободу славе свету.

К'о пространо сиње море од спокојства и милине,
Рајска љубав поплавила древне горе и долине.

Стари Едем васкрснуо на усладу људског рода,
Ал у њему, као пређе, забрањеног нема плода.

Остави ме, остави ме, мене света мори туга,
У тој тузи ја се молим и за друга и недруга:

Јер када се из сна тргнем, ја не могу б'оле крити,
Страшно ћу се засмејати — и опет ћу тужан бити.

Војислав.

КАПЕТАН.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА С. ЂУРИЧИЋА.

I.

Казанској улици у Петрограду, у кући под бр. X., у собици сироте једне шваље Српкиње, скупило се неколико Срба. Сви су занемали, сви се скаменили пред страшним и трагичним призором: пред њима је лежало мртво тело капетана Б. Капетан је лежао на сламњачи, у којој већ ни сламе није било, на себи је имао старо војничко одело без еполета, панталоне су му биле од разних конаца, па чак и канапа, тако искрпљене, да се на њима ни боја није познати могла. Лице му је било борама искажано а очи му тако јако у главу упале, да су наличиле на две празне јаме. Био је мало ћелав и јако просед, али се видило, да су те седе власи пре времена дошле и да су то трагови беде и невоље; а неприродно упале очи његове давале су му лицу тако тужан израз, да је тешко наћи срце, које при погледу на њих не би задрхтало. Сиромах капетан! — сиромах Србин! говорио је не-

престано кроз плач млад један Херцеговац, који је с нама ту у друштву био. Он је тек пре неколико дана дошао био у Русију и капетанова га је смрт тако потресла, да је наумио одмах сутрадан вратити се, откуда је и дошао. Мислио је, да су Руси криви капетановој несећи.

Сиротица шваља донела нам је чај. Ко зна, можда је и последњу своју кошуљу за тај чај продала, да угости људе, што су дошли да одаду последњу почаст несретном капетану, који је у овој светској борби малаксао па су га немилостивом руком одбацили сви слојеви друштва, и само му је та шваља била до гроба једини верни друг, који је до последњег часа веровао, да капетан још није пропао, да је још у стању из блата се извући и њу међ људе извести. А сад?! Сад је видила све своје наде закопане; сад се ни она никада из блата извући неће, сад је пропала. Свакога је од нас редом чајем нудила и сваки је понуду при-

мио и ако никоме од нас није било до чаја; но она би у отказу могла видети презрење, па би своју несрећу још јаче осећала. А зар је смео ко од нас њу увредити? Зар је смео ма чиме показати оно, што она и сама зна? Ми смо чај пили стојећи, изузимајући старца пуковника С., који је седио на јединој столици, што се у капетановом стану нашла. У собу уђе свештеник. И он је дошао, да се за покој те хришћанске душе Богу помоли, да му Бог бар на оном свету да срећан мир, који ће тек бити у стању, да одмори уморено тело и увређену душу несретнога капетана. Свештеник се Богу молио, и ми смо се сви и нехотице Богу молили, и да се ту међу нама десио какав мусломанин или будиста, и он би се нашем Богу молио — тако се бар мени чини, јер за сво то време, и у опште за сво време бављења у капетановој соби, био сам тако јако живачно растројен, да ми се чинило, е сам на том месту ближе Богу, по ма где. Случајно ми паде поглед на једну полицу у углу, где су морале некад књиге стојати, и угледам тамо повелико парче црна хлеба; крв ми појури у главу а срце задрхта, једва сам се уздржао, да не узвикнем: »Хвала Богу, није од глади умр'о!«. Та несретна мисао, да је капетан од глади умр'о, непрестано ме је мучила а то ме је сад од ње избавило. Дођоше и мртвачка кола, гробари унесе сандук, а њихова озбиљна и намрштена лица показивала су, да се за навек ваља растати с човеком, који је постао њихова својина; њих се ни јаук није ништа тицао, та давно су на њега научени, па зато одмах приступе мртвацу. Кад су хтели да закуцају сандук, сиротица шваља клече поред њега па стане љубити хладно чело и руке капетанове, а крупне су сузе падале на његове боре на лицу. Она је клечала и јецала, била је бледа, блеђа од мртваца, а дугачке црне власи падале су јој преко рамена до мртвачког сандука. Наличила је на анђела, који се поред мртвог грешника моли Богу за спасење његове душе. Кад је немилостиви гробари замолише, да их пусти да врше своју дужност, она је руке ломила и косе чупала, а дрхтави њен глас говорио је: »Збогом, Бранко, на веки збогом! Судбина није нам дала, Бог нам није дао, да будемо сретни, а ти ниси крив, ја нисам крива.«

Старац пуковник, који је знао историју капетанову, јецао је као мало дете; љубио је руке шваљине и дрхтавим јој гласом говорио:

»Опрости му, опрости; он није крив!«

Сви смо отпратили капетана до Вучијег гробља — тако се зове у Петрограду сиротињско гробље. Гробари учинише своју дужност и пред нама се брзо створи тужан брежуљак. Али то није брежуљак, на којем ће кадгод цвеће да расте, то је гомила блата, и да није стављен на једном крају крст, нико се не би сетио, да под тим блатом у влажној земљи труне човечије тело. Но такав је терен у Петрограду а таква је судба несретног капетана, да не може ни у гробљу да лежи, као што леже његова браћа.

Шта ли је он Богу скривео?

Није ништа. Имао је благородно срце и поштену душу, па зато је и живио и умр'о као мученик. Био је борац за идеју. А зар није борац за идеју мученик? Јесте, али њему је његова мука пријатна, она га награђује за све оно, што чини за човечанство, он мора да буде готов, да умре онаквом смрћу, каквом је умр'о капетан Бранко.

II.

Доста је тужних успомена. Хајдемо патраг, да преврнемо неколико листова из живота капетановог, да потражимо сретније дане, лепше успомене.

Јесте ли кадгод били у Вршцу? Ако нисте, онда не знате, шта је весеље. Јесте ли кадгод видели Вршачко брдо? Њега није природа гором украсила, али су га зато људи богато вином лозом украсили, па окићено дивним виноградима оно вас у јесен привлачи неком чудноватом силом. Предајте се тој сили, па свратите на њ, ја вас уверавам, да се нећете кајати. Та то је рај, који у јесен просипа из себе само срећу и весеље. Све иде тамо некако природно просто, сваки се весели и сваки помаже, да се и ви веселите.

Чича-Гајин је виноград баш наврх брда, зрна његовог белог грољжа крупна су као трешње, а ружица — ружица! Прсти нису сигурни, да ће остати цели, кад држе један грозд те ружице. Па какво је друго воће! Какве су брескве, па шљиве мађарске! Но кајсије чича Гаја уважава више, него сво друго воће. Њих има свега два дрвета и сваке године чича Гаја поједе сам готово све кајсије, а после се целе зиме хвали своме кума-Јаши, како је прошлог лета имао лепе кајсије. »Знаш, кума-Јашо,« вели, »као највеће јабуке, тако су биле велике; ал шлак, кума-Јашо, das ist merkwürdig!«

Тај се разговор понављао свако вече за картама у Клингеровој кавани.

О личности чича-Гајиној морамо да споме-
немо још ово. Он је био трговац, својим тру-
дом стекао је себи леп иметак. У младости сво-
јој путовао је пешке, једанпут у Темишвар и
двапут у Сегедин, видео је света. Само је срп-
ским новинама поклањао вере и њих је читао,
а о немачкима је говорио, да су то саме ла-
гарије, можда зато, што осим узречице „das
ist merkwürdig“ није више ниједне речи знао
немачки. Сад га је у трговини заменио син а
кућу је водила ћерка, девојка већ куд-камо за
удају.

Једног лепог јесењег дана позове чича-Гаја
неколико гостију у виноград. Међу осталима
дошао је онамо и лаћман Бранко, кога је чича
Гаја позвао тек форме ради, но лаћман се није
дао дуго молити. У осталом ни чича Гаја није
имао узрока, да се каје, што га је позвао, јер
Бранко је био млад, образован човек, пригодан
за свако друштво. Па ипак није био по вољи
чича-Гаји, који је поштовао људе само свога
реда, а све чиновнике у опште, а нарочито офи-
цире сматрао за микроскопске божје створове,
којима је дужи месец, него њему година, јер
им плата ни до половине месеца не дотраје,
па ништа није могло чича-Гају тако ражљутити,
но кад који од тих микроскопских створова
почне с њим да о печем збори. »Помислите, и
мени хоће тај лаћман да соли памет! Мени лаћ-
ман! das ist merkwürdig!“ С тим речима је
чича Гаја обично завршио сваку препирку.

После ручка разиђе се друштво у мањим
групицама по целом винограду а чича-Гаји је
његова ћерка Мара у ладовини једног дрвета
прострла ћилим, ту је чича Гаја лешкао, пу-
шио и сам се са собом разговарао, а ко би га
издаље слушао, чуо би само понекад речи: das
ist merkwürdig!

Чича Гаја је у ладу очекивао, да му ћерка
донесе црну каву, коју је он сваког дана у из-
весно време на том месту пио, али то је време
већ одавно прошло, а Мара каву није донела.
Кад је чича-Гаји чекање досадило, он се дигне,
да тражи Мару по винограду. Кад је дошао
близу старог ладњака, који је зуб времена на
више места нагризао, тако, да се кроз њега
провидити могло, чича Гаја на велико своје чудо
и ужас угледа своју Мару у наручју лаћмана.
Кад се од чуда опоравио, потрчи што брже
може, ако се може рећи начијим галоном, а кад
је дошао сасвим близу ладњака, још чује и речи

Марине: »Бранко! мили Бранко, ти си мој, на
веки мој, и нема те силе, која ће нас раста-
вити.« — »Има! има!« повиче чича Гаја сав
усплахирен и улети у ладњак са стиснутим пе-
сницама. — Разуме се, да је Мара врло брзо
из ладњака ишчезла а и лаћман је залуду оче-
кивао, да се с чича-Гајом објасни, јер то није
било могуће. Чича Гаја је трчао по ладњаку
тамо-амо, и није било изгледа, да ће се скоро
зауставити. Крупне капље зноја падале су му
са чела; у своме ходу застао је неколико пута
пред лаћманом, изговорио је своје „das ist
merkwürdig“ па продужио своју трку као лутка
на дроту, која не може пре да се заустави, до-
год се не одвије цео ланац, којим је навијена.

Разуме се, да је после тог случаја лаћман
изгубио кашику у чича Гајиној кући.

То је било у јесен 1875. године.

III.

Србија је објавила рат Турској, да ослободи
угњетену браћу и да осигура свој опстанак и
своју будућност. Из свију српских крајева по-
летили су млади борци, да положи свој живот
и своју крв на олтар слободе српске. Ниједна
страшљивица, ниједна подла душа није се усудила,
да у то време мисли о Србији нико се
тада није смео да размеће својим патријотиз-
мом. Ко је био прави Србин, он је ћутећи и
без збогом отишао у Србију, да му се име тек
после његове смрти чује и не заборави.

Прошло је већ три месеца, откако је Ср-
бија објавила рат Турској, а српска војска на
Дрини, под командом ђенерала Алимшића, није
се још ни један корак кренула. Венерал је сва-
ког дана беседио војсци, претио Турцима и са-
њао о Сарајеву, на тај је сан често пута и
мртав-пијан под својим чадором поновио, али
војска је стајала увек на једном и истом месту.

На Дрини је намештен мост и војска је до-
чекала давно-жељену заповест, да Дрину пре-
лази и на Бељину папада, а кад је Бељина већ
заузета била, ђенерал изда заповест, да се вој-
ска враћа на српско земљиште. Колико је мла-
дих јунака у тој бесцељној борби пало, толико
је тужних мајки ђенерала проклињало.

Што је Сентомаш у Бачкој, то су Бадовинци
у Мачви; лепшег, богатијег и веселијег
места у целој Србији нема; али откако је рат
настао, весеље је престало те се Бадовинци прет-
ворили у велику болницу, камо су доношени
јунаци са Дринског бојишта, јунаци, који су
умирали с проклетством на уснама, што их судба

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

на Дрину доведе, да ту без цељи и без користи изгину или да се у Мачванском блату беспослени ваљају. Где вође нема, ту борбе нема, ту је реч слобода смешна узречица, јер свако зна, да се залуду спомиње, а кад једанпут вођа до таковог уверења доведе војску, онда је борби крај.

После битке под Бељином доносили су у Бадовиначку болницу, која је била у лепој новој школи смештена, рањенике још пуна двадесет и четири сахата. Најтеже рањени најпоследњи су донешени; они су стигли у Бадовинце тек у зору другог дана. По собама није било више места, зато су их разместили по трави на авлији. Ниједан од њих није још после првог превижалишта ниједанпут превијен а многим је рука или нога фалила на ипак се није чуо јаук, чула се само псовка.

Међу тим рањеницима било је и таквих, који се нису ни мицали нити су штогод за себе знали. Слабо кудцање срца сведочило је, да су још живи, али да им је живот на измаку. Рујна зора обасјала је бледа лица и кржаве груди тих мученика; многим од њих био је то последњи осмејак божјега дана.

Са озбиљним и намрштеним лицем обилазио је доктор рањенике; био је то Рус и по сваком покрету тела познавало му се, да свесрдно ради. За њим је ишла сестра милосрђа са црвеним крстом на руци, тако исто озбиљна као и доктор; висока, црноока, млада Српкиња. Брижно јој око загледало је сваког рањеника, а пуне руке завоја и мелема носиле су му живот. Била је бледа, блеђа од рањеника, којима је крв истекла; била је лепа, али у тој лепоти није било живота; наличила је на лепу статуу богиње љубави, богиње мира, богиње живота.

И доктор и болничарка били су јако заузети својим послом око једног рањеника. Доктор му је вадио из буте куршум синџирлију, који се по међународном уговору у борби не сме употребљавати, али варварски Турци нису се много освртали на међународне уговоре, они нису бирали средства, да достигну циљ. Доктор је куршум извадио и пред сведоцима протокол о њему саставио, говорећи у највећем огорчењу, да ће тај протокол самом руском цару поднети. У то му приступи један каплар са речима: »Господине докторе, прегледајте, молим вас, мог капетана, ено умире.« »Сеј час, братец, сеј час!« говорио је доктор каплару, а болничарци су сви завоји у руци задрхтали. Каплар их је одвео до капетана; њему је куршум испод десног ра-

мена прошао и на плеће изишао. У тренутку, кад је доктор дошао, болесник је крв бљувао. »Донесите брже ладне воде,« рече доктор болничарци. Болничарка га је гледала укоченим очима и није ни речи проговорила. »Воде, брже воде!« понављао је доктор, али је болничарка већ лежала у несвестици поред рањеног капетана. Кад је рањеник поред себе болничарку угледао, крв му је и без воде стала. Он пружи своју изнемоглу руку, превуче је преко чела болничарчиног и прошапута: »Маро, моја Маро!«

Болничарка дође к себи а прве су јој речи биле: »Докторе, хоће ли Бранко, хоће ли капетан жив остати?« »Хоће, сестрице, хоће,« говорио јој је добродушни доктор, али му се по борама на лицу видило, да ни сам у своје речи не верује.

Овде се први пут опет видела Мара и Бранко од њиховог расанка у чича-Гајином винограду.

Капетана преместише у Шабачку болницу; и Мара оде с њим; затим га преместише у Београдску болницу женског друштва; Мара је и тамо покрај њега била. Напослетку рана капетанова зараста и доктор га отпусти из болнице као здравог са овим малим додатком: »Ако штогод узрадите, ако војник и даље останете, ако се узљутите и ако неуредно уживите, може вас стати главе.«

Кад је капетан из болнице изишао, примирје је с Турцима већ било закључено и сви добровољачки официри били су из војске отпуштени; међу њима је био и Бранко. Српски министар војни испунио је хуманитарну дужност, отпустио је Бранка из војске зато, што би војна служба шкодила његовом здрављу; он сиромаш није ни размишљао о томе, како ће глад и невоља на малаксалог јунака упливисати.

Наступише црни дани, Бранко је био остао тако рећи на улици. Кад се каквом великом господину на своју службу потужио, тај га је најладнокрвније питао: »А ко те је, брате, овамо звао?« Мара је исто тако остала на улици, јер јој је чича Гаја првога дана после њеног бегства у Србију поручио, да се више у његову кућу не враћа.

Ја немам снаге, да описујем даље тужну судбину славног јунака, дичног Србина капетана Бранка, јер бих онда морао да се зауставим на његовим друговима, који су били још уће среће, јер у својој несрећи не имадоше поред себе таквог анђела, као што је имао Бранко.

Завршићу:

Благородни Руси одведоше Бранка у Ру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сију, у нади, да ће му славенски комитет помоћи, да потпуно оздрави и до коре хлеба дође, али се јако преварили; нису знали, да славенски комитет помаже само претваралицама. Они нису то знали па зато су га још на већу његову несрећу у Петроград довели. И да капетану није било Маре и њених руку, да није она све за њега жртвовала, он би много пре на вратима Петроградског славенског комитета од глади умр'о, а овако му је она живот за неколико месеци продужила.

IV.

Ја сам вас водио у Казанску улицу: видели сте, како умире борац за слободу, како умире борац за идеју словенску.

После неколико дана стајало је у Петроградским новинама, како је женска једна, код које је нађена српска путна исправа, легла на шине железничког пута, па је влак, који путује од Петрограда према Гачину, главу од тела раставио.

То је била наша Мара.

ЦРТИЦЕ УГЉЕНОМ.

О Д Х Е Н Р И К А Ш Е Н К Ј Е В И Ч А.

С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Наставак.)

ГЛАВА ДЕВЕТА.

Имогена.

Кад је Репа изишао из свињца, није ни ишао кући, него одмах у крчму. Познато је, да сељак у очајању пије. Из крчме га одвела она иста мисао господину Скорабјевском, која је жену му, и онде је починио којекакве глупости.

Напит човек не зна, шта говори. Репа је осим тога био жесток и нагао, па кад је чуо о начелу неинтервенције, не само што није, по урођеној простачкој тупоглавости, разумео то високо дипломатско начело, него је још, као и други простаци, лармао, док га нису избацили напоље.

Кад се вратио у колебу, рече сам жени:

— Био сам у двору.

— И ништа се ниси помогао.

А он тресне шаком о сто:

— Запалити их треба, псе.

— Ћути, бесмучнице! Шта ти је рекао господин?

— Вели, да идем начеонику. Ђаво га...

— Онда треба одмах да се иде у Ословице.

— Ићи ћу у Ословице — рече — да му покажем, да се и без њега могу помоћи.

— Немој ти ићи, срце моје, идем ја сама. Ти ћеш се пити, рећи ћеш што у страну, па ћеш нас увалити још у веће зло.

Репи није било то право, али је одмах по подне отишао у крчму, да утопи прва у вино и остао онде до зоре; жена сад не питајући више ни за што, оставила све вољи божијој и у среду, узевши дете на руке, кренула се у Ословице.

Коњ је био у послу, зато је пошла пешке и то зором, јер је до Ословице било три добре миље. Надала се, да ће се можда намерити на добре људе, који ће јој дати, да седне макар на лотру, ал се

преварила у нади. Око девет сахата села уморна на крај шуме, појела парче хлеба и два јајета, што је у котарици понела, а онда опет пут пред ноге. Сунце већ припекло, да ниси могао скоро поднети, па јој чисто одлахну, кад срете млекарника Хермека из Дангубоваца, који је возио на таљигама гуске у варош; замоли га, да ју повезе.

— Не могу, драга Репина — одговори Хермек, има у колих толико пртљага, да једва и мене коњ вуче. Дајте форинту, па ћу вас повести.

Сад се Репина сетила, да има „шест гроша“ завезаних у марами. Хтеде одмах, да их да Чивуту, али овај одбије:

— Шест гроша? И то се не налази на путу, новац је и то! да! да!

Кад то рече, оприне коња и оде даље. Сунце је све јаче жегло, зној потоком лио по њојзи, ал вукла је ноге, колико је могла и после једнога сахата, била је већ у Ословицама.

Ко зна, шта је географија, знаће и то, да, кад идеш из Глушинаца у Ословице, мораш проћи поред реформатске цркве, у којој је некад била чудотворна мати божја и око које и данас сваке недеље седи читав сокак просјака, запомажући, да се до неба чује. Сад, јер је био обичан дан, седио је само један просјак, опружио испод рита голу ногу без прстију, па, држећи у руци неки заклопац, певао:

„Света небеска
Госпо анђелска!“

Кад види кога да пролази, престане певати, испружи још већма ногу, па стане јаукати, као да му кожу деру.

— Смилијте се, добри људи! Погледајте на кљаства сиромаша! Дао вам милостиви Бог свако добро на земљи!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кад га Репина смотрила, развеже чвор, извади из њега „шест гроша,“ приближи му се и зашита:

— Имате ли пет гроша патраг?

Хтела да му да само грош, ал кад просјак осети у руци новац, стаде грдити: Жао вам је да дате Богу „шест гроша“, тако ће и вама Бог помоћи! Даље само, док сам добре воље!

А Репина уздахну: „нек буде на славу божију“ и пође даље.

Кад је дошла на пијацу, онда се тек нашла у неприлици. Лакс је било доћи до Ословица, ал још лакше у њима залутати. Није шала, варош је то! Дођеш у какво сеоце, па мораш да распитујеш, где ко седи, а камо ли не би у Ословицама. „Заблудићу као у шуми,“ помислила у себи. Не остаде јој ништа друго, него да пита људе. За комесара се лако распитала, ал кад је дошла до куће му, чује, да је отишао у губернију. Питала за начеоника. Рекоше јој, да га потражи у „уреду“. Ал где је тај „уред“? баш сам луда; где би био него у Ословицама!

Пошла је да тражи „уред,“ тражила и тражила, напослетку види неку палату, страшно велику а пред палатом тма бричака и каруца и чивутских дућана. Репина мислила, да је то проштење. Где је, бога вам, тај „уред“? — запита неког у фраку, поклонивши му се. „Ето стојиш пред њим“. Прикључила се и ушла у палату. Гледа на све стране; пуно ходника; лево врата, десно врата, опет врата, још даље врата, све сама врата, а на свакима нека слова. Прекрстила се, па откритинула бојажљиво и полако прва. Нашла се у некој великој соби, преграђеној решеткама, као у цркви.

За столом седио неки у фраку; на њему златна пуца и перо за увом а пред решетком сијасет различите госпoде. Госпoда плаћала редом а онај у фраку палио цигарете и писао намире тој госпoди. Ко добије намиру, изиђе напоље. Репина сад помисли, да ту треба платити, па стане жалити оних својих „шест гроша.“

Плашљиво приступила решетци.

Нико ни да је погледа. Стоји она, сиротица, стоји; прође читав сахат: једни улазе, други излазе, сахат иза решетке куца а она само стоји на чека. Мало по мало разишли се сви, никога већ не беше. Чиновник сео за сто да пише.

Тада се Репина осмели, да га поздрави.

— Хваљен Исус!...

— Шта је?

— Милостиви госпoдине начеониче!...

— Ово је каса.

— Милостиви госпoдине начеониче!...

— Ово је каса, велим вам.

— А где је начеоник?

Чиновник показа другим крајем пера на врата.
— Тамо.

Репина опет изашла у ходник. Тамо? Хм! али где? Врата тма бојја, куд ћеш да уђеш? Најзад види, да међу људима, што ходају тамо амо, стоји и неки сељак с бичем у руци, па приђе одмах к њему.

— Чико?

— Шта је?

— Одакле сте?

— Из Дангубоваца, па шта?

— Где је начеоник?

— Знам га ја!

После запита још некога са златним дугмадима, али тај није имао фрак а и лактови му испали; не хтеде ни да је слуша, прогуња само:

— Немам каде.

Репина уђе насумце на нека врата, не знајући сиротица, да на њима пише: „Личностима, неприпадајућим уредовном особљу, улазак забрањен.“ Она није „припадала уредовном особљу“ а натпис, као што рекох, није ни приметила.

Откритинула врата, гледа: празна соба, под прозором клупа, на клупи седи неко, па дрема. Даље врата од друге собе, у којој ходају госпoда у фракoвима и мундирима.

Репина приђе опоме, што је дремао на клупи; њега се није тако бојала, јер је изгледао као прост човек и на одрженим погама имао подеране чизме. Такне га по рамену.

Он се тргне, погледа је, па се испречи:

— Није слободно!

Жена поклат, а он тресне за њом вратима.

Нашла се и по трећи пут у ходнику.

Села поред једних врата и с правим сељачким стриљењем наумила да седи код њих, макар до страшнога суда. „Ваљда ће ме ко запитати, шта тражим!“ — мислила у себи. — Није плакала, само је трљала очи, јер су је сврбиле и осећала је, да се цео ходник са свима вратима око ње окреће.

Људи пролазе крај ње, лево, десно; трескају вратима, разговарају, лармају, — тишма као на вапнару.

Једва се једном смислоао Бог и на њу. На та врата, на којима је она седела, изиде угледан шљахтић, којег је кад-што виђала у цркви у Дангубовцима; очеша се о њу и запита:

— А шта ви, драга, тражите? а?

— Начеоника...

— Ту је коморник, а не начеоник.

Шљахтић јој показа врата у дну ходника.

— Тамо, где је она зелена таблица, видите-л? али немојте сад ићи, јер је у послу, знате-л? Причекајте ту, он мора туда проћи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Шљахтић оде, а Репина га пратила очима, као свога анђела чувара. Ваљало јој још дуго чекати, док се нису, једва једанпут, отворила шкриптом врата са зеленом таблицом; изашао на њих старији човек у војничком оделу и корачао брзо кроз ходник. Одмах се могло познати, да је то начеоник, јер је за њим трчало неколико партаја, облетајући га и с десна и с лева, а до ушију Репиних допирали усклици: „Благородни господине начеониче!“ „Само једну реч, господине начеониче!“ Милостиви господине начеониче!“ Ал он није слушао, већ ишао даље. Репиној се навукла нека магла на очи, кад га је спазила. „Што Бог да!“ суну јој кроз главу и она паде напред ходника на колена и склопљеним рукама закрчи му пут.

Он је погледа и застане: цела је процесија махом онколи.

— Но, шта је? — запита.

— Најсветлији господине начеони...

Није могла даље; престравила се, глас јој застао у грлу: језик јој се укочио.

— Шта је?

— Ој! ој! хоће... у војску...

— Шта? вас хоће у војску? — а? — запита начеоник.

Партаје се стале грохотом смејати, да одрже добру вољу начеонику, ал он се одмах окрену својим пратиоцима.

— Молим! мир!

Затим се нестрпљиво окрете Репиној.

— Брже! брже! шта је? јер немам времена.

Али Репина, кад је чула, где јој се господа смеју, изгубила сасвим главу, па почела без икакве свезе муцати: Бурак! Репи! Репи! Бурак јој!

— Мора да је пијана! — примети неко у гомили.

— Заборавила је језик код куће — одговори други.

— Шта хоћете? понови још нестрпљивије начеоник. — Јесте ли пијани, шта ли?

— О Исусе, Маријо! — зајауче Репина, осећајући, да јој се и последња даска спасења измиче из руку.

— Пресветли господине нач...

Што јест, јест, начеоник беше заиста у великом послу, јер се већ отпочео и попис војнички а и у срезу је било сијасет посла, па кад не мога од ње ни речи да измами, а он само одма'ну руком и рече:

— Ракија! ракија! Штета, тако млада и крајна жена!

Затим се осече на Репину таким гласом, да сиروتница, мало није у земљу пропала:

— Кад се истрезниш, предај тужбу општини, а општина ће послати мени!

После тога отишао хитно даље а страшке за њим, понављајући: „Благородни господине начеониче!“ „Само једну реч, господине начеониче!“ „Милостиви господине начеониче!“

(Свршиће се.)

НАУКА И ВЈЕРОВАЊА СТАРИХ НАРОДА

О ПОСТАНКУ СВИЈЕТА УЗ МОСЕЈСКУ КОСМОГОНИЈУ ПРЕМА ОНОЈ, КОЈУ МОДЕРНА НАУКА ПРЕСТАВЉА.

(Свршетак.)

Према задаћи, коју смо себи предузели, дужност нам је, свратити мало пажњу на мојсејску космогонију и испитати, како и у колико се она слаже са принципима и теоријама, које нам пружа најновија наука о космогонији, и да ли јој се начелно противи.

У најновије доба дошло се до резултата, да су многе космичке појаве условљене астрономским законима, који су своју потврду добили и постали неборима истина, објашњена математичном тачношћу и емпиричким доказима. Наука је већ усвојила, да је васелена у непрестаном кретању и да се постање и живот шире вјечито у бескрајном простору. Природна наука доказује, да је наша земља негда била маса у течном жарком стању, као што је сунце, које

преставља прошлост наше земље; даље доказује, како је та маса с временом почела да се лади и тврдне и добила кору и постала компактна маса, и та маса је достигла неки извјесни степен топлоте, који је од природе довољан, да са другим природним чињеницама постане услов живота и тако да органска тјела добију свој зачетак и почетак¹⁾. Према науци природној о постању свијета, кад се узме строго са критичког погледа, у главном објављење не стоји никако у опреци а у неколико иста ствар може се рећи и о некојим наукама о космогонији код старих народа. У I. књизи Мојсејевој читамо ове свечане рјечи: »У по-

¹⁾ Аналогно се тврди и о свим другим сличним космичким тјелесима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

четку бог створи небо и земљу и све, што се у њима находи;« и то у седам перијода времена, што се зову дани, којијех трајност или дужину нигда неће моћи човјечија умна сила тачно опредјелити. Те перијоде и нехотице не подсјећају ли нас на перијоде формације наше планете, како нас учи геологија? Та проста наука Мојсејева учи нас о формацији или постању постепеном, прогресивном и устројавању нашег глобуса, који је испрва по причању истог пророка (у Генесис-у гл. I. стих 1. и 2.) био једна маса и смјес из земље и воде завијене у тмине, (очевидна сагласност с хаотичним гасовитим или небулозним стањем, као што нас новија наука учи) па је бог најпосле све уредио и створио кроз седам перијода, тако да у посљедњој ствара човјека и жену, који находе све услове живота на земљи.¹⁾ Мојсеј није доиста могао ову науку научити и чути у Мисиру нити у пустињи Мадијану, нити у самотној Аравији, нити од икаквог другог савременог народа, већ је морао доиста извести је из јеврејских предања, предатих трудом патријараха, и сачуваних у архивама и мемоарима његовог народа. А то је сасвим природно, јер семитски народи, кад се оцјепили од свог главног огранка, сачували су ту науку, а тај главни огранак, као што нас наука учи, није био у Мисиру нити другђе ће у Африци, већ у Азији, у тој колевици рода људскога²⁾.

Као што смо пре виђели, у објављењу и готово код свију народа налазимо у њихово прво доба предања и прича о постању свијета и све у неким фантастичним и религијозним сликама. Човјечанство, привезано за земљу, мотрећи оно високо и чудесно небо просуто неизбројним звијездама, мотрећи жарко сунце и сјајни мјесец, а не знајући праве узроке мицању и окретању тих големих тјелеса, тражило је, да дозна, откуд горе на висинама небеским и овђе на матери земљи те природне непојмљиве појаве, откуд та чудна небесна тјелеса?! С тога је човјечанство, не знајући те појаве у природи протумачити, приписивало то у заслугу једноме или многим натприродним бићима,

¹⁾ У појединостима наука Генесиса стоји неће у опрједи са науком. Н. пр. у трећи дан бог разлучи воду од земље и створи биљке и стабла, једном речи сву земну флору, а то стоји у очитој опрједи са данашњом космографском науком, по којој свијет органични није могао постојати без сунца, које са мјесецом бог ствара тек у четврти дан.

²⁾ То доказује др. Ф. Хомел у чланку: Die ursprünglichen Wohnsitze der Semiten. Vide: Beilage zur Allg. Augsb. Zeitung 1878., 3.263.

отуд монотејизам (једнобоштво), отуд и политејизам (многобоштво). А таквим се вјеровањем старих народа и не знајући слутило, да је уређење и управа васелене условљена неким природним законима, којим је нека виша неисцрпљива сила вјечито иманентна.

У објављењу вјечити Бог, та вјечита сила, источник свега и свачега; код предања неће находимо више вјечито биће а неће вјечиту материју, као на пример пре виђесмо, да је код Индијанаца, кад није постајало ни биће ни небиће, постојало једно, које је дисало у себи самоме; код Грка Платон и Стојици држаху, да је материја овјековечена, створена од Бога, добила почетак, али да свршетак нигда неће имати, дочим је Анаксагора сумњао, да ће свијет игда имати свршетак. А није ли тако и код будиста? Из Нирване (из празноће) проиходи Сансара (све, што опстоји) и у Нирвану ће се све повратити и свећер тако увјек напред опетује се а нигда нема свршетка¹⁾.

У самој хронологији старих народа можемо назрјети вјековиту старост наше земље. Постању наше планете, која је једна мала честица у неизмерној васелени, даје се по предањима код разних народа на стотине вјекова; н. пр. у индијским светим књигама Веде даје се трајању свијета и преображењу божанства на милијоне година, и тако код Јапанаца, Синеза (Китајаца). Код Калдејаца је прва антедилувијална (препотопна) њихова династија по Берозусу владала 432.000 год. а код Мисираца последње историјско доба траје 34.000 год.; а колико треба узети за потопно и препотопно доба? Па ако ћемо ћерати до саме примитивне добе (перијоде), у размјер свему томе какву ћемо цифру узети? Преставимо себи, да природна наука доноси, да је требовало подруг милијон година, док се брда Алпска из мора издигла, а то се згодило за трајања последње терцијарне перијоде, у доба плиоценско (новије). Рачунају природњаци, да је ова перијода једва стотинити дио времена, што је протекао између ње и првобитних силурских

¹⁾ После толико вјекова Ди Прел у свом дјелу: Kampf um's-Dasein p. 101—102 опетује исто те исто мњење, које, како овђе наведох, Будисте исповједаху и које је око 500 г. пре Ис. и Ираклит са својим знаменитим *πύρτα θεϊ* (све теме) обиљежио. Речени Ди Прел ево како умује: Све је кратко-вјечно, непостојано т. ј. све се кроз кратко вријеме мјења, од маглица или небулоса усредоточењем (концентрацијом) до скупова звјезда, од скупова звјезда до маглица, из Нирване у Сарсару и опет натраг у Нирвану.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

слојева, под којима се наводи прва отврднута кора наше земље, а то је за примарне периферије. Кад се узме у обзир, што смо пре споменули, т. ј. како се у предањима и вјерованјима разних народа старе добе дају милијони година постанку и трајању свијета и преображењу божанства; кад узмемо, што у објављењу находимо: седам дана или периферије времена¹⁾ а од тада т. ј. од створења свијета опет неколико хиљада година; све то кад се узме у обзир, има великог значаја, па уз то резултате историјске геологије, јасна је сугласност²⁾ како код једне и код друге стране, и не треба даљег коментара. На милијоне година треба рачунати, кад су прве појаве развитка нашег глобуса имале мјеста. И доиста хронолошки *in infinitum*, с којим се не да одредити, кад је имао мјеста почетак и постанак свијета и без околиша придржава нас при оном мњењу, да је све вјечито у васелени, која је по себи један механички сустав, и да истом владају вјечити иманентни,³⁾ необориви закони.⁴⁾

Зато дознајући из разних предања и наука из старог поганског времена и из објављења, да је био почетак свијету и да је створен, то нимало не треба да нас у неодлучност доводи и да нам даде узрока о томе бог зна како умовати. Да, свијет је створен, формиран⁵⁾ за

¹⁾ И стратиграфија, процес постанка наше земље (планете), дијели на седам стадија или доба; у петом претпоставља могућност органичног живота, а у седмоме сматра, да развитак живота наводи у човјеку свој завршетак и усавршење.

²⁾ Др. Пфаф (*Schöpfungsgeschichte* II. 5, p. 722-23) јасно доказује, како се библијска хронологија о старости људског рода посвема добро слаже са изнашћем природних наука.

³⁾ Појам иманентности није нов. Назиремо га у науци Питагориној; у науци Аристотеловој о космосу јасан је, јер космос Аристотелов стоји за себе и о себи, неодвисан од воље индивидуалне првог мотора, он има за себе своје вјечите иманентне законе. Види: Trezza *La critica mod.* Op. c. p. 47.—49. Примједба под ²⁾.

⁴⁾ Не удаљујући се од нашег предмета у мало редака напоменућу, да из хронолошке независности и дуговјечности, што се даје трајању свијета, нехотице упозорава нас на вјечитост васелене и свега, што условљава њено вјечито трајање, па макар се та вјечитост односила или на једно вјечито биће или на веку природу неисцрпљиву вјечиту силу, која је условљена неким извјесним иманентним законима, по којима васелена бива вјечито управљана. Свакако вјечитост неког вишег свемогућег и свуда присутног бића, како га скептици замисљају, према вјечитости неке природне неисцрпљиве силе, што цјелоу васеленом управља, доводи исто објављење у неку сугласност с природним наукама.

⁵⁾ Луиџи Стефанини (*Storia critica della superstizione*. Vol. I. p. 370.) држи, да рјеч створити у јеврејском тексту нема оно апсолутно и искључиво значење, произвађање чега из ничега. Појав ове рјечи т. ј. стварање *ex nihilo* сасвим

оно вријеме с оним обликом и од тада датира неки одпосни почетак. У таквом смислу почетак и постанак свијета не одричу ни природне науке, па зато библијску космогонију треба друкчије разумјевати. Разумје се, ако будемо схватили ово питање у овоме смислу, да онда можемо утврдити, да се новија наука начелно не противи Мојсејевој космогонији.¹⁾

Све, што сам овђе досада истакао, сравнио и проучио, даје се свести на овај закључак: многе космогоније и науке о суставу постанка свијета код старих народа кад се у појединостима добро проуче, находимо их по себи много различите и да стоје у дијагоналној опрјечи: једне се саглашавају са Мојсејском космогонијом, друге имају доста сличности са темељним подлогама космогоније модерне науке. Сувише, кад се узме на око и Мојсејска космогонија према резултатима новије науке о космогонији, находимо и код ње неке сугласности с новијом науком. Но у пркос свој тој сугласности према оној струји, која влада особито у науци Мојсејевој и Исусовој, и по којој је трансцендентални појам створења *ex nihilo* узео маха и постао главном подлогом, кад се још обавјестимо, како модерна наука космогонију тумачи, морамо у погледу овог предмета, о којем смо развили ову задаћу, закључити ово: то је питање подјељено на двоје, или на два принципа, које заговарају и по којима се управљају двије школе. Први би принцип био: свијет је постао у почетку и суђено

је новог кроја, то је појам трансцендентални, који човјек није природно постигао, већ муком нечувених апетракција, сасвим непознатих у старо доба. О овом предмету примјећује Ларок, да је јевронско значење рјечи створити морало испрва гласити: сломити, ејећи и ударити а узгредно значити: саставити (формирати), произвести и радити. Дакле никаква од ових рјечи не значи створити што из ничега; а у јеврејској књизи: Мудрост може се читати изрично, да је бог створио свијет из безобличне (*informis*) материје (XI, 18 *Lagrange*. *Examen critique* etc. Дио II. гл. I. цитат пренешен из Стефанинија.)

¹⁾ Ди Прел у чланку под насловом: *Die Lücken in unserer Weltanschauung* (Види: *Wiener Allg. Zeit* год. 1880. бр. 126—128.) онај исти горепоменути писац и аустор дијела *Philosophie der Astronomie* (*Der Kampf um's Dasein am Himmel*) покушава да измири правац природних наука са правцима философије и религије. Што се тиче одношаја религије према природним наукама, изражава се он овако: „Природне науке и религија могу једно поред другог мирно опстојати, јер се природне науке баве чулним свијетом а религија трансценденталним, који природне науке не могу порицати противно својим резултатима“.

му је да пропадне и ишчезне. Други би оно: вјечитост свијета и свега, што у себи садржи, без почетка и без свр-
Котор, на Сисовдан 1886.

шетка. Тако је свака од ових школа на основу ових принципа развила своје теорије о системи постанка свијета или космогонији.

Богото Кулишић.

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

АЛЕКСАНДРУ САНДИЉУ

ПРИКАЗАО („ПОСВЕТИО“) ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

(Наставак.)

8. *Учебник.* Г. професор С. Лекић у својој „Критици на Оберкнежевићеве латинске и српске примере“ употребљује реч „*учебник*“ на више места. Тако се та реч може видети на страни 4. 11. 82. Та реч није српска и чудим се госп. С. Лекићу, да не осећа, да је та реч руска. Наравно овим не мислим рећи, да ми не можемо и не смемо, кад је потребно, и руске речи из рускога језика позајмити. Ми смемо и можемо то чинити, кад нам је потребно, али онда морамо свакој такој позајмљеној речи дати рухо српско. Ми смо се кад год смејали, кад се у програмима карловачке гимназије писало *чертежъ наставления* и *Овидјева преображенія*, а данас кад се напише „*учебник*“, не смеје се нико за то, што је написао госп. С. Лекић, и та би реч могла комотно проћи и кроз књижевни одбор „Матице Српске,“ као што је прошла и кроз „Просветни Гласник“ за то, што госп. С. Лекић ужива свугде велико поверење. Ја се не бих послужио оваким „тоном,“ да ме није распалила „критика на Оберкнежевићеве латинске и српске примере,“ у којој се госп. С. Лекић послужује према Оберкнежевићу оваким изразима: „Може ли се замислити већа апсурдност“ и т. д. (види стр. 29.). Г. С. Лекић није се надао, кад је писао критику против Оберкнежевића, да ће се моћи њега тичати ове речи: „Уџто же виднии сажѣръ иже естъ въ оуеси брата твојеѣго, а брѣвѣна иже естъ въ оуеси твоємъ не оуѣснн“ (Мат. 7. 3.). Хајде да видимо, је ли то брвно „*учебник*“? У старом словенском језику од сунстантива *слоужьба* постаје наставком *икъ* адјектив *слоужьбикъ*, а од овога адјектива постаје наставком *икъ* опет сунстантив *слоужьбикъ*. У српском језику у речи *слоужьба* њ је ишчезло, и да се добије адјектив, додаје се на њу други наставак *ен* место *ьмъ*, те добијамо *службен*. Кад се на овај адјектив дода наставак *ик*, онда имамо сунстантив *службеник*. Ваља дакле српски употребљавати *служба*, *службено*, *службеник*, а не *звање*, *званично*, *званичник*. Те речи опет у руском језику гласе: *служба*, *служебный*, *служебникъ*. Шта видимо овде? Видимо, да се у руском језику појављује старо словенско њ од речи *служьба* код адјектива *служебный* и сун-

стантива *служебникъ* као руско *е*. У руском језику остао је наставак код адјектива *ьмъ* као и у старом словенском језику. У српском пак језику замењен је тај наставак наставком *ен*, а њ у *слоужьба* не појављује се нигде као српско *а*, него гласи: *служба*, *службен*, *службеник*. Тако и ове речи: ст. словенски: *цѣльба*, *цѣльбикъ* (*medicus*), руски: *цѣльба*, *цѣльбикъ*, а српски би морале те речи гласити, кад би их било у српском језику, *целба*, *целбеник*. Ст. словенски: *мољба*, *мољбикъ*, руски: *мољба*, *мољбикъ*, српски: *молба*, *молбеник*. Па на послетку од старе руске речи *учебъ doctrina*, која би морала гласити у ст. словенском језику, кад би је било, *оуѣьба*, гласи у руском сунстантив *учебникъ*, а српски би морала гласити, кад би је било у српском језику, *учбеник*, а не *учебник*, као што би хтео госп. С. Лекић. Оно је *е* у речи *учебник* право руско *е*, које одговара ст. словенском њ. Дакле ко хоће да пише *учебник*, тај би морао, ако хоће да је конзеквентан, писати и *отец* место *отац*, *молебница* место *молбеница* и т. д. Ко ме је разумео, тај ће знати, какву је погрешку начинио госп. С. Лекић, па ја опет не ћу њему онако подвикнути, као што је он госп. Оберкнежевићу, него ћу му само казати, да остави *учебник*, где му је место, у *Новгород*, *Москву* и *Кијев*, а ми служимо се за сад, док не нађе ко боље шта, овим изразом: *ручна књига за ученике или за школу*.

9. *Ближи опредељај.* Госп. С. Лекић у „Примерима за латинске облике“ употребљује ту реч „ближи опредељај.“ У примеру: *Diana dea erat filia Latonae* вели, да је *dea* „ближи опредељај“ сунстантива *Diana*. Из овога се види, да се није прицепила наука Даничићева на њега, да му је лакше било *Nähere Bestimmung* превести, него Даничића проучити. Даничић би казао, да је *dea* додатак речи *Diana*, и то спојени (атрибутивни) додатак.

10. *Предикатов адјектив.* У „Примерима за латинске облике“ вели госп. С. Лекић, да је у примеру *Pila est rotunda rotunda* „предикатов адјектив.“ Ја му пак велим, да је *rotunda* прирок, предикат, и кад би узели, као што каже госп. С. Лекић, да је *rotunda* „преди-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

катов адјектив,“ онда би морали извести, да је *est* предикат, те на то би му могли подвикнути, као што је он оно подвикнуо госп. Оберкнежевићу. Ја овим не ћу да кажем, да госп. С. Лекић не зна, да је *rotunda* предикат, него хоћу да покажем, да је својим погрешним српским изразом истерао несмисао.

11.) *Професор на српској вел. гимназији*. Г. С. Лекић потписао се на првом листу своје књиге, да је професор *на гимназији*. Ја држим, да је *на гимназији* ам *Gymnasium* германизам. Да много не говорим, ја ћу навести неколико примера, из којих се може извести, да ваља писати: *професор у гимназији*. Н. п. он је учитељ у школи, па по томе: он је професор у великој школи у Београду. Ја сам господар у својој кући. Он је слагач у штампарији. Он је пудар у винограду, па по томе: он је професор *у гимназији*. С предлогом *у* реч у локалу показује, да је оним, што сама значи, опкољено место, где што бива. По овој дефиницији таки су наведени примери. С предлогом *на* показује реч у локалу, да је горња страна онога, што сама значи, место, где што бива. Н. пр. Бог *на небу*, а цар *на земљи*. Истина каже се и *на Цетињу*, *на Ријеци*, *на Херцеговини*, *на дому*, *сједи сваки на својој кући*, али ово нам не сме служити за правило. Ови су примери постали с предлогом *на* од другчијега схваћања и од особитога положаја места, те нам не могу служити за правило. Ја држим, да је професор *на гимназији* немачко ам *Gymnasium*, те тога се ваља чувати.

12.) *Покрај*. Г. С. Лекић у својој „Критици на Оберкнежевићеве латинске и српске примере“ пише предлог *иокрај* састављено. То се може видети на стр. 28. и на другим местима. Ја држим, да *ио крај* треба растављено, свако за себе писати. Кад два предлога долазе један до другог и кад први преиначује значење другоме, онда их ваља састављати, н. пр. *исиред* куће, *испод* земље, *иза* куће. Али кад први предлог не преиначује значење другоме, него му само додаје своје значење, онда се пишу растављено. Да предлог први додаје само своје значење другоме предлогу, види се отуда, што се падеж не равна по њему него по другом предлогу, н. пр. по *крај* воде. Овде генитив *воде* слаже се са предлогом *крај*, а не са *ио*, и *ио* само додаје своје значење предлогу *крај*. Дакле *ио крај* ваља растављено писати. Да *ио крај* ваља растављено писати, ја ћу

навести такве примере, у којима долазе по два предлога и које не ће нико састављено писати, н. пр. Милош иђе а кулаша води *до пред* шатор српског цар-Стјепана; Јед’те пијте *до у* јутру Турци; Кад је био *до близу* Будима; Оде Јово *до иод* своју кулу. Из ових се примера види јасно, да се предлози не могу састављати, кад само један другом значење додаје, па тако је исто и са *ио крај*.

13.) *Казна*. Г. С. Лекић вели Оберкнежевићу у својој „критици“ на стр. 80., да не ваља писати „бојати се *казни*“, него „бојати се *казне*.“ То другим речима значи, да није добра реч *казан*, него *казна*. То је врло лако било казати г. С. Лекићу, али не верујем, да би могао то и доказати. У Вука нема ни *казан*, ни *казна*, ни *казнити*. У старом словенском језику *казан* гласи *казиць*, дакле *казан* по старој словенској речи *казиць* са свим је правилна реч, ма да је нема у Вука. *Казан* нема у Вука, али ми смемо опет казати, да је са свим добра реч српска, јер одговара ст. словенској речи *казиць*, као што и *саблазан* одговара ст. слов. речи *сѣблазиць*, *илесан* ст. словенској речи *илесиць*, *ијесан* (по јужном говору) ст. словенској речи *илесиць*. Да ове речи српске одговарају наведеним словенским речима, не ће нико порицати, који се разуме у овој ствари, и по томе не може бити никакве сумње, да је *казан* са свим добра српска реч. *Казна* пак нема у ст. слов. језику, нити у Вука, а ипак је добра српска реч, као што су и: *тајна*, *ујна*, *гривна* и т. д. По своме схваћању ја држим, да су добре српске речи и *казан* и *казна*, али опет морам приметити да ћу радије употребити *казан* за то, што та реч одговара старој словенској речи *казиць*, а за *казна* не знам да ли је народ говори. У Вука има *воћ* и *воћа*, те једна и друга је реч добра, само што имају свака другчији наставак, али ја већма волим употребити реч *воћ*, него *воћи* за то, што одговара ст. словенској речи *вождь*. Г. С. Лекић употребљује у својој „критици“ и „латинским примерима“ увек реч „*нада*.“ Би ли уместно било да га корим, што не употребљује место ње „*над*“? Ја мислим, да не би било, јер у српском језику има и *над* и *нада*, као што се види из речника Вукова, па макар што Бранко и Вук употребљују увек *над*: „Да имате изобиље у *наду* (Рим. 15. 13.). Ко ме је дакле схватио, тај ће из овога увидети лако, како г. С. Лекић пасумце суди.

(Наставиће се.)

У М Е Т Н О С Т.

„СЛИКЕ ЂОРЂА КРСТИЋА ЗА НИШКУ ЦРКВУ.“

У штампарији дра Светозара Милетића у Новом Саду прештампан је из „Стражилова“ суд г. Михаила Валтровића о сликама госп. Ђорђа Крстића за Нишку цркву.

Како су наши читаоци примили овај суд, није ми познато; но пошто нисам читао побијања Валтровићевих разлога, то је могуће, да су му се читаоци у души добро одазвали. Па и ја, поштујући сваки труд наших уметника, не бих се упустио у претрес истог суда, да није било слике Лазарева. Али суд о овој стоји ми у правој опреци са идејалима црквеним, са историјом и са уметништвом у опште, те е тога сам морао устати противу разлога госп. Валтровића, да не би кога од млађих наших уметника завео на погрешан пут. Ово је дужност свакога писца, коме је стало до истине, да својим, ма како малим светлилом истину осветли.

Кад је онај суд писао госп. Валтровић, био је и сувише загрејан „уметнички загрејаним срцем“ Крстићевим. То нам казује готово свака врста у споменутом његовом суду. — Лепо је и похвално, признати свакоме његове заслуге и врлине, али у међама строге истине, избегавајући заносе и страшно заузимање, јер ово последње не доноси користи ни читаоцу ни хваљеном лицу.

Но да ово оставим на странау, а да пређем на разлоге његове, зашто му се она слика онолико допала.

Ради лакшег упоређења мојих разлога с његовим сво његових речи: „У слици смрти кнеза Лазара уметник је, имајући пред очима поглавито карактер иконе, а руковођен при томе природним и истиним својим осећајем, врло вешто одговорио историјском догађају, народном предању и цркви. Лазар је погинуо; по народној песми он је царство небесно претпоставио земаљском; својом смрћу постао је божјим угодником и мучеником за веру. У тренутку, кад Лазар душу испушта, долази му на слици анђео смрти, да је прими, а светао на небу крет обасипље га обилном светлосћу, уливајући му тако у последњем часу блажену извесност, да је примљен на небу. Колико је садржине у овој слици! Колико тешке судбе и жалости, и колико опет верске утехе и блаженства! Заиста замисао у хришћанском духу и достојна иконе, и то искључиво српске. Важности и тежини догађаја на слици одговара и њена израда, цртежем и значаја пуним распоредом боја.“

Ја сам најљиво посматрао ту слику, кад је у

грађанској касини изложена била 10. фебруара прошле године, па не нађох, да је „уметник врло вешто одговорио историјском догађају, народном предању и цркви.“ шта више, од свега тога не нађох ништа. Да видимо, кога су од нас двојице очи превариле.

Господину Валтровићу допала се идеја из народне песме, што је Лазар „царство небесно претпоставио земаљском.“ То би заиста било религиозно, да је то могао живописац у знацима представити. Кад би се запитало: *каким* би се знацима морао живописац послужити, те да нам ту мисао потпуно представи, чини ми се, да би се сваки, па и госп. Валтровић, нашао у запари. Срећа, што је то наш живописац избегао, јер у слици то не видимо, већ само *ио* песми знамо. — Шта видимо у слици? Видимо неко пусто, непознато место; видимо на трави опружена, укочена човека у ондашњем владалачком оделу, али гологлава, без свију других владарских знакова, покривена густом ноћном помрчином, човека, на кога је слетио анђео, па му у *легу* левом руком подиже главу, а десном га хвата за руку. Лазар је *изнурен*, руке су му сухе, цело тело мршаво и мало, а очи је малаксале и укочене (као у *суштег* самртника) упрло у анђела. На ово двоје пала је јака, блештава светлост одозгоре од крста, а полумесец сасвим доле једва се види у мраку.

Ето, то представља смрт кнеза Лазара! То је та много хваљена, оригинална слика. Ако се не потпише, да та слика представља смрт *Лазареву*, или што је још горе, да представља, како је Лазар „*царство небесно претпоставио земаљском*“, ја бих се опкладио, да то не би нико погодио.

Слика нам просто представља *неког* владара, који се својим делима удостојио, да буде примљен у царство небеско, и *ништа* више.

Довде дакле живописац није упао у ону, по народној песми антирелигиозну погрешку, о којој ћу касније говорити, већ му госп. Валтровић подмеће *своје* мисли, које је у слици погрешно прочитао.

Да је госп. Валтровић и друге знаке у овој слици заиста погрешно читао, ево доказа:

Лазар се на бојном пољу борио као редак јунак и погубљен је најпосле као *мученик* за веру, као што га је црква признала. Има ли тога у слици? Никаква знака осим крста. То дакле није „*смрт кнеза Лазара*.“ Шта је сметало живописцу, да нам представи Лазара онаква, као што је по историји, као *јунака*, у светитељском облику? Зар тога Лазара није

могао анђеоловако исто да прихвати на бојном пољу на Косову, него онако на неком пустом пољу, рекао би човек у риту? Зар тај Лазар није могао душу да испусти као снажан јунак, а не као изнурени старац?

Зар се тако „вешто одговара историјском догађају?“

По историји цар Лазар био је онда у оклопу, као прави борац и јунак, па зашто га живописац обуче у сукњу (у владарско дугачко одело), као да је у свом двору душу испустио?

Да ли се и тиме вешто одговорило историјском догађају?

У слици око Лазара и анђела нема никога, нема живе душе; ништа се не види у целој околини, осим *полумесеца*. Шта нас дакле подсећа, да је та његова смрт била на Косову? Где су у дубини, у перспективи они силни шатори, она силна војска?

Да је Лазар у облику *јунака* примио небески венац, онда би се задовољила и историја и црква, док је овако однела палму не знам каква живописчева мисао.

„Али, ко би онда погодио — запитаће можда ко год — да је то цар, а не обичан јунак?“ Па и овако нико, осим госп. Валтровића, не чита, да је тај владар у слици главом цар Лазар. То и јест она тегоба у измишљању разумљивих знакова, и у томе се показује прави уметник, поред других својстава. Мени се чини, да би уметнику бар десет људи у Београду показали онај знак, по ком би сваки у оном рањеном на Косову јунаку познао кнеза Лазара, да их је запитао. Али *сад* о томе говорити не вреди.

Ако бисмо запитали: шта ће полумесец у оној помрчини при издисању Лазаревог? добили бисмо одговор, каквом се не бисмо надали. Мислите можда: због јачег ефекта, што је месец пратилац ноћи, јер је за тај акт уметник изабрао *ноћ*, како би се јака небеска светлост боље представила? Није то. Уметник нам каже: *то представља победу крста над полумесецом*. Ја не верујем, да има таквога врата, који би ово могао погодити, па ма колико да је духовит, ако му се не би казало. Слика нема написаног говора као ма каква књига; њен је говор изражен *другчијим* знацима, опет сликама, те с тога сваку споредну слику у таквој главној слици не смемо превидити, што онда не би добро прочитали, шта је хтео уметник да нам каже. Али и тај уметник мора нам дати онакве знаке, да их можемо на први поглед прочитати, иначе није уметник. Тако је и с полумесецом у горњој слици. Да није *Косовске битке*, у којој је Лазар погинуо и у којој је *месец победио*, онда крсту и полумесецу у слици не би било приговора; али овако, нека тумачи месец у овој слици какогод

ко хоће, ја му не могу никад онај смисао подметати.

Најпосле чини ми се, да је и сам тај тријумф Лазарев сувише просто изведен: *један једини*, и то, као што се чини, *женски анђеоловак*, а могла се празнина попуњити другим ситним анђелима, те да увеличају славу, која се на Лазара с неба излила.

Али има нешто у слици, што је госп. Валтровић прећутао, те је нашим читаоцима остало непознато. То је положај анђела, који је по Лазареву душу слетио. Кад је госп. Валтровић „западним сликарима“ замерио, што им је „римска црква, односно Богородице, временом, према својој унутарњој и спољној потреби, створила *толико слободе*, да су им погледакоје слике Богородице са Христом *без икакве озбиљности, светости и достојанства*“ (страница 7.) — шта ћемо онда рећи о овој слободи нашега живописца? Тај је анђеоловак у *хоризонталном* положају али у *лету* према Лазару, који издише; гола му се нога до колена у висини испод одеће бели; левом га је руком загрлио, а десном га за руку ухватио — исто као два у љубави занесена створа! Зар то није *без икакве озбиљности, светости и достојанства*? Зар се томе анђелу није могао дати други положај? Онај прекор, који је госп. Валтровић мало даље на истој страни дао сликарима XV. и XVI. века, да су „лишили Богородицу на сликама својим сваке светости, поглавито тиме, што су је представљали у *односима и ириликама*, које једино доликују *свакидашњем, грађанском животу*, а не *иравом појму о светости*? — онај прекор, велим, одговара потпуно одступању нашега живописца од таквога правила.

После таквог одступања од обичног нашег религијозног представљања у живопису, наш је живописац и анђелу позајмио крила, рекао бих, од *дивље гуске*, и ако су по светом писму анђеле сликали у *белом оделу* и с *белим крилима*, што је белоћа била символ чистоте, *невиности*.

По свему овоме мислим, да је велика погрешка, што се ова идеја о смрти Лазаревој, као што је наш живописац изнео, није раније публици или бар ужем кругу зналаца саопштила, те би се јамачно нашао какав други облик, достојнији нашега народнога Косовскога мученика за Нишку цркву. Овако је штета, што је госп. Крстић онолики труд поклонили недостојној идеји.

Оволико биће доста о слици: „Смрт кнеза Лазара“, те да се види, да је „зла новост без основа стара.“

Најпосле морам да скренем пажњу наших читалаца на ону замерку г. Валтровића, што су неке слике из католичке цркве, „које и садржином и начином представљања вређају основна правила лепоте и уметности, усвојене и по нашим светим мести-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ма. Тако се н. пр. може видети слика, која представља, како Бог отац и Христос крунишу Богородицу на небу“ и т. д. (Стр. 8)*)

Ја не знам, шта је у тој слици противно нашим догматима, нашем осећању и у опште уметничкој лепоти? Тако узану и строгу међу ја не бих полагао уметништву. То би значило, да нам треба одступити у свему од онога, што је на западу просипуло, па ма како оно било лепо. Уметништво је *ошште*, па ако га ма чији ђеније подигне до какве висине, зар да га просто одбацимо, што не одговара духу нашега *народнога* уметништва? Шекспиров ђеније отворио је целом свету нов свет и нов правац у драматској појезији, па зар ћемо га одбацити само с тога, што та из сунца позајмљена зрака није била позната нашим уметницима? До какве се висине данас попела музика, растварајући душу у њеном осећању, тако рећи анатомски, да јој се свачије срце *мори* одазвати! Па зар ћемо ту божанствену уметност да одбацимо, претпостављајући јој примитивне звуке наших гусала? Наше црквено појање „на служби“ данас је одетупило у многоме од некадашњег, од Грка позајмљеног појања, па зар ћемо да га изгонимо из цркве? Шта више, данас нам и *девојке* певају у цркви, па се опет нико не нађе да каже, да је то противно нашој цркви, да је то западњачко, што стари Грци нису употребљавали у цркви женске гласове! Наша црквена песма: „Тебе Бога хвалим“ и т. д. поникла је на западу, па је ми опет с пуном побожношћу певамо, као и западна црква: „Те Deum laudamus“. Хоћете ли, да је из наше цркве изгонимо?

Ето, до каквих апсурдитета долазимо с таквим пуризмом.

Тако је и са живописањем у опште па и са религиозним. Ми наших оригинала, да речем *класичних*, нисмо никад ни имали на том пољу, већ смо сликање с вером од Грка позајмили, па откуд сад позивање на нашу народну уметност? Не тако, господо! Пустите наше уметнике, нека слободно кушају своја крила, нека се слободно угледају и на туђе идејале. Њихов ђеније неће им дати да застране, да се у туђој сфери изгубе; само ви, господо рецензенти, поред нашег стражарења над правим уметништвом, немојте их навалице хвалом обасипати и онде, где су почетници, јер ћете их покварити онако исто, као некадашњи рецензенти покојнога Ђуру Јакшића.

Још ми остаје, да моје читаоце уверим, да је срећа, што нам живописац *није извео* оцу народну

*) Оне друге слике, које је навео г. Валтровић, изоставио сам навалице, да ме моји разлози не би далеко одвели. На њих ће јамачно одговорити наши живописци.

мисао у песми: да је кнез Лазар „*царство небесно иретиоставио земаљском*.“ Та мисао обухвата побуде антирелигиозне и мисли неетичне, а такве најмање приличне иконама.

„Одговорити вешто и историјском догађају и народном предању и цркви“ у једној истој слици — то је често врло мучно, а у овој слици готово немогуће без одступања од народног предања. Мучно је ставити на платно ма какву радњу и живот уопште, али је још мучније, ако је позајмљена, свакоме позната мисао такве природе, да је живописац не може употребити онакву, већ да мора од ње у нечем да одступи (као што је овде случај); јер онда свакога гледаоца свака црта опомиње на познату главну мисао, те тако му мути нову идеју, чини му је неразумљивом. Да је наш живописац могао ону од народног песника позајмљену идеју да употреби; да ју је могао очистити од неприличних додатака, па да је тако узвисио до праве идеје *о самоирегоривању у смислу иобожном*, онда би г. Валтровић могао с пуним правом о њему рећи: „Сваки ће морати признати, да су слике Крстићеве *нов појав у нас*, који отвара *нове погледе* на уметност живописа у нас, и који нам је чини *разумљивијом*, што на сликама видимо наше сопствене, народне осећаје“ и т. д. (Стр. 4.)

Који су то неприлични додаци, од којих је требало главну мисао очистити? Кнезу Лазару пре битке на Косову положен је услов: „Ако ћеш се приволети царству небескоме, *сви ће твоја изгинути војска*“ и т. д. Цар Лазар, по кратком размислању, приволи се царству небескоме, што је оно *вешто*, а земаљско само за кратко време.*)

*) Полетио соко тица сива од светиње, од Јерусалима, и он носи тицу ластавицу. То не био соко тица сива, веће био светитељ Илија; он не носи тице ластавице, веће књигу од Богородице, однесе је цару на Косово, спушта књигу цару на колена, сама књига цару беседила: „Царе Лаво, честито колена! Ко ме ћеш се приволети царству? Или волиш царству небескоме, или волиш царству земаљскоме? Ако волиш царству земаљскоме, седлај коње, притегни колане, витезови сабље припасујте, па у Турке јуриш учините, сва ће турска изгинути војска; ако л' волиш царству небескоме, а ти сакреј на Косову цркву, не води јој темељ од мермера, већ од чисте свиле и скерлета,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Зар то није антирелигиозно?

Залуд је хтео г. Валтровић, да ову мисао од горње одвоји: она је *нераздвојна* и свакоме се читаоцу силом намеће, јер му је од колевке непрекидно живот пратила.

Да је не знам колико таквих народних песама пре толико стотина година постало, мени данас, као живописцу, не би ни најмање сметало, да *самостално* радим на слици, а најмање би ме заanela она песма, која жртвује сву српску војску, која уgroзава српску царевину и српску независност, само да може кнез Лазар уживати царство небеско.

По оној песми даје се јасно извести, да је небо одредило, да *српско царство пропадне*, али да се не би кнез Лазар својим јунаштвом тој небеској одлуци противио, то га је требало придобити *обећањем царства небеског*.

на причести и нареди војску;
сва ће твоја изгинути војска,
ти ћеш, кнеже, шњоме погинути“.
А кад царе саслушао речи,
мисли царе мисли свакојак:
„Мили Боже, што ћу и како ћу?
Ко ме ћу се приволети царству?
Да или ћу царству небескоме?
Да или ћу царству земаљском?
Земаљско је за малена царство,
а небеско увек и довека.“
Цар воледе царству небескоме
а него ли царству земаљском.“

(Срп. нар. песме. књ. II. стр. 295.)

Ово су наопаки појмови о царству небеском. Шта је тај цар Лазар, да небо њему за љубав уништи сву српску војску, уништи српску царевину? Зар је небу штогод сметало, да томе Лазару и без пропасти српске војске и српскога земаљскога царства поклони царство небеско после смрти, ако га је побожним делима заслужио? Не, овде небо полаже Лазару услов: ако жртвује сву своју војску! За Бога, и то се зове, да је уметник „врло вишто одговорио и историјском догађају, народном предању и цркви!“ Како би био тај појам о нашој вери, о једнакости пред Богом, кад се Лазару царство небеско онако обриче? Каква би то била вечна правда?

Ето, то се зове радити за нашу цркву у духу наше народне појезије.

Зар по овоме није *срѣћа*, што нам живописац није извео ону народну мисао у песми?

Све ово нисам написао тенденцијозно, задахнут каквом мржњом према нашем уметнику, те да му побијем хвалу, коју му је г. Валтровић обилато просуо. Моја је намера била, да изнесем само моје назоре о уметништву и ништа више. Међутим не могу прећутати, да ми је мило, што смо у г. Ђорђу Крстићу заиста добили уметника, и ако не онаквог, као што г. Валтровић замишља, него уметника, који ће на путу свога испитивања, размишљања и неморнога рада некад осветлати образ своје народу, који ће га умети ценити.

У Београду, Септембра 1886.

Б. Малетић.

ЛИСТИЊИ.

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска). Књижевни одбор имао је у Суботу 27. п. м. своју редовну седницу. председавао је Светозар Савковић а били су на седници чланови: Филић Оберкнежевић, А. Хаџић, Миша Димитријевић, Стеван Лекић, Милан Савић и уредник овог листа. Много се на овој седници разговарало о томе, како би ваљало „Летопис“ да прати све важније појаве у културном, нарочито књижевном животу Срба и осталих Словена те је после свестране дискусије решено, да се од нове године 1887. почну доносити белешке у том правцу. На дневном су реду сем других били и ови предмети: 1.) Никола В. Ђорић подноси своју „Кринку“ за „Летопис“ и напомиње, да је трагедију ту измену према примедбама уредника овог листа, који је у оцени својој нарочито замерао карактерисању насловне јунакиње. Трагедија је та наново издана уреднику овог листа, да је прегледа. 2. Непознат песник подноси на награду „Винске песме.“ Дају се на оцену Милану Савићу. 3. Латина Јоце Будинаина појемат под насловом „Вила Вавијора, српска владарка,“ коју писац подноси на награду, одбија се као ствар без и најмање вредности. 4. За „књиге за народ“ шаље Ник. Љ. Мештеровић расправу „О васпитању.“ Упућује се расправа та редакцијоном одбору

Коњевећеве библијотеке. 5. Поверављу се Милану Савићу на оцену „Љубавне (женске) песме“ непозната писца. 6. Позоришна игра с певањем у три чина под насловом „Два јунака неједнака“ издаје се на оцену Миши Димитријевићу и уреднику овог листа. Писац те позоришне игре крије име у зачећеном писму, на којем је горе написано „По делима људе, по успеху труде!“ 7. За „Летопис“ се прима и награђује оцена Николе Марковића из Черевиха на дело Корнела Јовановића под насловом „Српски секретар.“ 8. О балади под насловом „Поп Лука“ резерује Милан Савић, да је то сшев с примитивном израдом и слабим песничким полетом. 9. Поверено је Милану Савићу, да прегледа и проучи Стеријине рукописе, који се налазе у Матици Српске, па да о њима поднесе опширно извешће.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Вредни М. Ђ. Милићевић јавља, да је написао и да је накан издати приповетку из живота српског народа под насловом „Омер Челебија,“ те позивље на претплату. Ево нека сам изврени наш приповедач каже, шта му је, као што он вели, посао тој најновијој приповетци: „Скоро ће се — вели он у свом позиву на претплату — напуњити тридесет

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

година, како се, овда онда, разговарам с пријатељима српске књижевности о предметима, који су драги и мени и њима. У тим разговорима, путописима или причама, ми смо мислима проšli кроз многе наше земље; али је остао један део старе српске отаџбине, пуни важних успомена из прошлости, а препун жива интереса у садашњости, у који још није допирала ни моја путна записница, нити која моја приповетка. Тај део дошао је на ред сади. Омер Челебија, јунак приповетке, коју износим пред читаоце, родио се и одрастао у Зворнику, на Дрини; ту је видео и замиловао лецу Паву, девојку Хришћанку. Отац Павин, да би пресекао то вољење, пресели се са свим у Србију. Које с тога, а које с неких других јада, Омер се нише у војнике, и буде одређен у жандармско одељење. Ту је имао прилике, да види, шта је окупација донела нашем народу у Босни и Херцеговини. У служби, находећи се на граници херцеговачко-црногорској, с неке своје доброте, која му се узела као кривица, Омер падне под затвор. Из затвора избави га пријатељ; он ускочи у Црну Гору, покрети се у манастиру Косијереву, на прође Зету, Васојевиће, Пећ, и дође у Дечане. Ту га снађе нова беда; али он ипак разгледа све Косово, види Приштину, па, од Страхинићеве „Малене Бањске“, умакне од страже и, после великих мука и страха, пребегне у Србију, нађе Паву, узме је, и отпочи срећно живовати. То је сва љубавна леза; то је основа приповетци, а потка су јој описи места, која је или окитила српска слава, или опевала српска песма, или обојила српска крв, или оквасила српска суза. Основа је та јоште преткривана и клечана сликама из живота нашег народа од сва три закона, сликама, које очигледно доказују, да је народна јединица старија и преча од верске мношине, и да се њих две могу лепо slagати. Управо ово и јест посао целој овој приповетци. Омера Челебију ја сам испочињао из живота самога народа; осим кога имена, писам изузео готово ништа. На тај начин слободим се да сам угађао трима великим госпођама: истини, лепоти, и публици. А колико сам у томе био срећан, видеће се, кад се књига прими.“ Књига ће изнети 13—14 табака оне величине, као што су „Зимње вечери“ а цена ће јој бити за нас овде 80 новчића. На десет књига иде једанаест као уздице. — Уверени смо, да ће се читалачки наш свет обилно одазивати претплатом те ћемо скоро моћи узивати читајући — унапред знамо — занимљиву и лецу приповетку, која српској књижевности зацело неће бити на одмет.

— Стеван Ј. Јефтић оглашава, да ће за четрнаест дана изаћи „Сито и решето.“ Хумористични и сатирични списи. Књига друга. (Прва је књига изашла мајске године). Тој другој књизи биће ово садржај: 1. „Четири милијона рубаља,“ шаљива игра у 3 радње с певанем, награђена пре две године од Матице Српске а од то доба приказана у Београду, у Новом Саду и по другим местима овде код нас преко, камо дружина нашег народног позоришта одлази; 2. „Четири милијона критика, изазвани плотун мојим нападом;“ 3. „Љубица,“ дечија глума у два чина, приказана овде у Новом Саду у два маха,

пре једно пет година; 4. „Од немиле до недрага, приповетка са плачем и смехом.“ Претплатна је цени тој књизи 50 новчића а дућанска ће бити 75 новчића. Претплата се шаље само писцу у Београд у Миланову улицу бр. 7.

— Добили смо ово дана „Приповетке једнога каплара из српско-бугарског рата 1885., што их је написао Бранислав Ђ. Нушић а издала неколико његових пријатеља из војске. Књигу је писац посветио својој мајци а скупљено је у њу ових девет причаца: 1. „Братова кошуљица,“ 2. „Под шатором“ (већ штампана у десетој свесци „Низа одабраних причаца,“ што издаје Јефта Јовановић-Медедијан а уређује Милован Ђ. Глишић, види 36. број нашег листа на страни 1292.) 3. „Први плотун,“ 4. „Пусто огњиште,“ 5. „На привијалишту,“ 6. „На разбојишту,“ 7. „Дуња,“ 8. „Мој ђак“ (штампана у осмој свесци „Низа одабраних причаца“) и 9. „На одсуство.“ Од реда све саме лепе сличице и згодице, живим бојама изнесене. Штета одиста, што мал те не скроз погрешна интерпункција и двоје троје језичке недопошчади човека буне при читању занимљивих тих причаца. Писац иначе пише јасно и разумљиво па се с тога баш и чудимо, откуд му они силни деклиновани глаголеки прилози (има их свега тринаест на 78 страна: „стојећих“ у два маха на страни 11, па „слеђујућу“ и „молећим“ на стр. 15, па „праштајућем“ на стр. 16, па опет „праштајућим“ на стр. 26, па на истој страни „плачућим“, па „умирућем“ на стр. 40, па „лежећих“ на стр. 45, па опет „лежећем“ на стр. 48, па „пролазећи војници“ на стр. 55, па чак и „приближавајуће гомиле“ на стр. 56, па „прштеће кандилце“ на стр. 61.) и погрешни облици као „еркајући“ (на стр. 35, „оцађавелим“ (на стр. 39. па фонетичке неводобе као „отсекали“ (на стр. 50.) Још на крају има врло чудна, баш смешна оманска; стоји наиме од речи до речи оваква напомена: „Ако би и била непревиђена (!) штампарска погрешка, држимо, да неће сметати смислу при читању.“ Иначе по садржини најтоплије можемо препоручити читалачком свету те приповетчице, којима Нушић доказује, да одлучна дара имаде за причање. Дабогме да ће само при даљим радовима морати навити, што више може, на уметничку заокруженост поједине приповетке.

— Миленко М. Жујовић, секретар минисарства унутрашњих дела у Београду, превео је с француског студије професора у Гапу Ф. Лорана о међународном приватном праву, те их издао у књизи под насловом: „Поглед на међународно приватно право.“ Те је студије Лоран у први мах штампано у журналу међународног приватног права у Паризу а затим их је употребљено као увод у велику своје дело „Le droit civil international,“ које обухвата осам свезака. Жујовићев је превод штампан у државној штампарији у Београду, цена му је један динар а чист је приход те књиге намењен друштву светог Саве.

— Из „Одјека“ видимо, да је из подиска „Новог Београдског Дневника“ засеце прештампан превод Тургењевљеве приповетке „Јаков Пасинков.“

САДРЖАЈ: * * * Песма од Војислава. — Капетан. Приповетка Милана С. Ђуричића. — Црнице угљеном. Од Хенрика Шенјевича. С пољског превео Рајко. (Наставак.) — Наука и вјеровања старих народа о постанку свијета уз Мосејску космогонију према оној, коју модерна наука преставља. Од Коста Кулишића. (Свршетак.) — Бранич српског језика. Александру Сандићу приказао („посветио“) Јован Живановић. (Наставак.) — Уметност. „Слике Ђорђа Крегића за Нишку цркву.“ Од Ђ. Малетића. — Листићи. Гласник. — Књижевне новости.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.